

INTRESSANT FAKTA OM VÅR OMVÄRLD KOPPLAT TILL SKOLANS KURS- OCH ÄMNESPLANER

Bild: [Lusi](#)

Uppdaterad
version!

MASSMEDIERNAS ROLL I DET DEMOKRATISKA SAMHÄLLET

– Vad betyder yttrande- och tryckfriheten för demokratin?

Version: 3.00

Referens Land

	Land	Fakta 1	Fakta 2
1	Kina	88	78,92
2	Iran	85	64,41
3	Etiopien	83	35,11
4	Syrien	83	71,78
5	Kuba	79	63,81

Bild: [freepress.net](#)

MASSMEDIERNAS ROLL I DET DEMOKRATISKA SAMHÄLLET

– Vad betyder yttrande- och tryckfriheten för demokratin?

Målgrupp: Grundskolans senare år och gymnasiet

Tid: 2 lektioner

Form: Genomgång av läraren varefter eleverna arbetar med frågor som de besvarar med hjälp av factlab i kombination med andra källor.

Redovisningssätt: Avslutas med redovisning/diskussion av arbetsuppgifterna i helklass.

Material och verktyg: Tillgång till datorer, Internet och projektor.

Pedagog: Carl-Henrik Larsson, Karlskrona. Gymnasielärare i hi, re och sh

Beskrivning och syfte

I denna uppgift kommer eleverna att få arbeta med arbetsuppgifter kopplade till massmediernas roll i det demokratiska samhället. Syftet är att eleverna skall få kunskap om hur viktig yttrande- och tryckfriheten är i ett demokratiskt samhälle, och att det är dessa demokratiska rättigheter som undertrycks i en diktatur.

Utgångspunkten kommer att vara Sveriges grundlagar och vad de betyder för vårt demokratiska samhälle. Utifrån yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen kommer massmedias olika roller att lyftas fram, både i demokratiska samhällen och i diktaturer.

Även Internets roll som demokratiskt verktyg kommer att lyftas fram i uppgiften.

VAD SÄGER KURS- OCH ÄMNESPLANEN?

Lgr 11

Centralt innehåll för Samhällskunskap i årskurs 7–9

- Mediernas roll som informationsspridare, opinionsbildare, underhållare och granskare av samhällets maktstrukturer.
- Olika slags medier, deras uppbyggnad och innehåll, till exempel en dagstidnings olika delar. Nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors bilder av omvärlden. Hur individer och grupper framställs, till exempel utifrån kön och etnicitet.
- Möjligheter och risker förknippade med internet och kommunikation via elektroniska medier.

Centralt innehåll för Samhällskunskap 1a2

- Massmediers och informationsteknikens roll i samhället. Deras möjligheter att påverka människor och samhällsutvecklingen samt de möjligheter de ger människor att påverka.

Centralt innehåll för Samhällskunskap 1b

- Massmediers och informationsteknikens roll i samhället. Deras möjligheter att påverka människor och samhällsutvecklingen samt de möjligheter de ger människor att påverka. Mediers innehåll och nyhetsvärdering.

Fakta märkta med Factlab Sigill
kommer alltid från hänvisade källor.

Tänk på att statistik i allmänhet och factlab i synnerhet inte presenterar några teorier eller slutsatser, **bara fakta**. Det är upp till Dig att söka, laborera och dra egna slutsatser och då få nytt perspektiv på dina "egna sanningar".

GÖR SÅ HÄR:

1. Uppgiften börjar med att eleverna läser igenom två texter som handlar om yttrandefriheten och massmediernas roll i det demokratiska samhället (se länk under genomgång nedan).
2. Läraren har en genomgång och visar och förklarar de förberedda bokmärkta webbsidorna i factlab (se genomgång längre ner). Läraren gör eleverna delaktiga i genomgången genom att ställa relevanta frågor kopplade till factlabs statistik samt återkopplar till texterna som eleverna har läst.
3. Läraren delar ut arbetsuppgifterna till eleverna (se arbetsuppgifter nedan) och hjälper dem att komma igång med arbetet. Eleverna kan arbeta enskilt eller i grupp.
4. Avsluta med att eleverna redovisar svaren i helklass. Kan även kombineras med skriftlig inlämning av svaren på frågorna om läraren anser det relevant.

GENOMGÅNG

1. Genomgången börjar med att eleverna läser igenom två texter. Den första texten handlar om mänskliga rättigheter och är hämtad från regeringens webbplats. Den andra texten är hämtad från SO-rummet och handlar bland annat om massmediernas roll i det demokratiska samhället.

Länk: [Om mänskliga rättigheter på regeringens webbplats](#)

Länk: [Mediekunskap - massmedia och journalistik | Samhällskunskap | SO-rummet](#)

Kommentar: Läraren återkopplar till dessa texter i sin genomgång genom att ställa frågor till eleverna utifrån innehållet i texterna.

2. Läraren börjar sin genomgång med att presentera Sveriges fyra grundlagar och vad dessa betyder för vårt demokratiska samhälle. Tyngdpunkten skall ligga på yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen.

Utifrån de texter som eleverna läst diskuterar läraren tillsammans med eleverna vad tryckfrihet och yttrandefrihet innebär för det demokratiska samhället men också att frånvaron av dessa rättigheter kännetecknar samhällsskicket i diktaturer och enpartistater.

Det är också viktigt att lyfta fram att även i det demokratiska samhället finns inskränkningar i yttrande- och tryckfriheten såtillvida att det finns lagar mot olaga hot, hets mot folkgrupp och förtal m.m. I detta sammanhang är det bra om läraren pekar på att dessa inskränkningar inte är det samma som censur, utan att det handlar om att skydda enskilda människor och minoritetsgrupper i samhället. Läraren lyfter upp begreppet censur och visar på att censur är ett redskap för makthavarna i diktaturer för att kontrollera vilken information som når ut till medborgarna.

Läraren går sedan igenom massmediernas roll och uppdrag i det demokratiska samhället. Detta ställer läraren mot hur massmedierna utnyttjas som ett redskap av makthavarna i diktaturer för att sprida propaganda och manipulerad information till medborgarna.

3. Visa bokmärkeslänk [Pressfrihet](#)

Kommentar: Statistiken visar 197 av världens länder utifrån den pressfrihet som råder i landet, d.v.s. hur fri pressen är i förhållande till statsmakten i landet. En hög indexsiffra (Max 4 poäng) indikerar hög pressfrihet i landet, d.v.s. att statsmakten inte kontrollerar massmedierna. Låg siffra (lägst 0 poäng) indikerar att staten förtrycker yttrande- och tryckfrihet. Bläddra igenom statistiken och låt eleverna fundera och kommentera.

4. Visa bokmärkeslänk [Pressfrihet och medborgerliga friheter](#).

Kommentar: Den första kolumnen visar samma statistik som länken ovan - under punkt 3 - om pressfrihet, medan den andra kolumnen visar statistik över medborgerliga friheter (rätt att säga sin mening, göra självständiga val m.m). Desto högre siffran är (max 60 poäng) ju större är de medborgliga friheterna i landet. Statistiken visar i flera fall att i länder där pressfriheten är låg är också den personliga friheten begränsad!

5. Visa bokmärkeslänk [Trendlinje medborgerliga friheter och pressfrihet](#).

Kommentar: Trendlinjen tydliggör förhållandet mellan medborgerliga friheter och pressfrihet. Trenden är tydlig - i länder med hög personlig frihet är också pressfriheten hög, och tvärt om i länder med låg personlig frihet. Därmed kan man konstatera att rätten att uttrycka sig fritt i pressen är en rättighet som är undertryckt i länder där de medborgerliga friheterna är begränsade - främst i enpartisystem och diktaturer.

En Trendlinje visar Samband/Samvarians mellan variabler. Trendlinjer används för att undersöka om det finns något samband (samvarians) mellan variablerna i Fakta 1 och Fakta 2. Sambandet mellan de bägge variablerna visas i form av en trendlinje. En horisontell trendlinje visar att det inte finns något samband mellan de valda variablerna, medan en trendlinje som lutar visar på ett samband. Ju mer linjen lutar, desto starkare är sambandet. Sett från vänster till höger kan linjen luta uppåt eller neråt. Om lutningen är uppåtriktad är sambandet positivt (d.v.s. om den ena variabelns värde ökar så ökar även den andras värde). Om lutningen är nedåtriktad finns det ett negativt samband (d.v.s. om den ena variabelns värde ökar så minskar den andras värde). Varje boll representerar ett land, kommun eller motsvarande. Storleken på bollen visar landets, kommunens storlek avseende befolkning. Om man hovrar över en boll så visas detta lands eller kommuns värden avseende fakta 1 och fakta 2. Om man klickar på en boll så öppnas ett popup fönster med fakta om detta land eller kommun.

6. Visa bokmärkeslänk [Dagstidningar som nyhetsmedia mindre än en gång i månaden](#)

Kommentar: Statistiken visar hur stor andel av befolkningen (i %) i 50 länder som använder dagstidningar som nyhetskälla mindre än en gång i månaden. Kolla igenom statistiken och låt eleverna fundera över vad det kan bero på att vissa länder utmärker sig vad gäller denna statistik. Det kan handla om att länderna är geografiskt otillgängliga och det är svårt att distribuera tidningar till befolkningen, att nyhetsmedia är censurerat eller att det finns ett litet utbud av dagstidningar. Det kan också handla om att det finns andra alternativ till nyhetsinhämtning än dagstidningar.

7. Visa bokmärkeslänken [Saknar utbildning vid 25 års ålder, använder aldrig internet \(%\) använder aldrig dagstidningar \(%\)](#)

Kommentar: Första kolumnen visar statistik (i%) över hur stor andel människor i % som saknar utbildning. Den andra kolumnen visar hur många % av innevånarna i länderna som aldrig använder internet. Den tredje kolumnen visar (i %) hur många människor som aldrig använder dagstidningar som nyhetsinhämtning. länderna. Låt eleverna fundera över hur statistiken hänger ihop.

Diskutera med eleverna vad avsaknad av utbildning (och i många fall analfabetism) innebär för befolkningens delaktighet i samhällsdebatten. Är det så att viljan att se till att samtliga människor blir läs- och skrivkunniga och får en utbildning i en befolkning är lägre i enpartisystem och diktaturer, än i demokratiska samhällen. Används analfabetismen och bristande utbildningssystem som ett verktyg för att förtrycka människorna? Diskutera.

ARBETSUPPGIFTER

1. Diskutera om yttrandefrihet alltid är något bra. Kan ni se några nackdelar med yttrandefrihet?
2. Anser ni att yttranderätten borde vara obegränsad? Vilka fördelar och nackdelar kan ni se med en obegränsad yttrandefrihet?
3. Diskutera vilka massmedier ni använder mest. Hur många timmar om dagen använder ni er av olika massmedier, tv, tidningar, radio och Internet? Hur ofta använder ni dessa massmedier för nyhetsinhämtning och inte i rent nöjessyfte?
4. Hur tror ni att Internet och tillgången till detta nätverk har påverkat människors sätt att inhämta nyheter och fakta världen över? På vilka sätt skulle Internet kunna bidra till en ökad demokrati och en ökad yttrandefrihet i länder där enpartistyre och diktatur förtrycker dessa rättigheter?
5. Tror ni att Internets intåg har försvårat censureringen av massmedier och nyhetsrapportering i diktaturer?
6. Hur tror ni att framtidens internet kommer att se ut? Kommer det som skrivs och publiceras vara mer kontrollerat från statsmaktens sida, även i Sverige?
7. Läs igenom dessa länkar:

Länk 1 [Arabiska våren och internet \(på Globalis\)](#)

Länk 2 [Internet och demokrati](#)

Diskutera och svara på följande frågor:

- Hur användes Internet av demokratirörelsen under den arabiska våren enligt texten i bokmärkeslänk 1?
- Varför var sociala medier viktiga under den arabiska våren enligt bokmärkeslänk 1?
- På vilka sätt kan internet skapa problem i en demokrati enligt bokmärkeslänk 2?
- Varför är det viktigt att vara källkritisk på internet enligt bokmärkeslänk 2? Hur källkritiska är ni på internet egentligen?

8. Öppna bokmärkeslänk [Länder där pressfriheten är begränsad och Internet kontrollerat](#). Statistiken visar de 25 länder i världen där friheten på Internet och pressfriheten för journalister är som lägst. Välj ut de tio länder som toppar statistiken och ta reda på ifall dessa länder är enpartistater och diktaturer. Ni skall alltså ta reda på varför press och Internet kontrolleras i så hög utsträckning i just dessa länder. Använd er av svenska FN-förbundets hemsida Globalis när ni letar information. Länk [Globalis-svenska FN-förbundet](#)

Tänk på att statistik i allmänhet och factlab i synnerhet inte presenterar några teorier eller slutsatser, **bara fakta**. Det är upp till Dig att söka, laborera och dra egna slutsatser och då få nytt perspektiv på dina "egna sanningar".

Om du har synpunkter eller frågor gällande factlab lektioner så är du välkommen att kontakta oss på adressen: info@factlab.com